

Subjektyvus grėsmių suvokimas: ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs?

DIANA JANUŠAUSKIENĖ

Lietuvos socialinių tyrimų centras, A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius
El. paštas diana.janusauskiene@lstc.lt

EGLĖ VILEIKIENĖ

VšĮ Socialinių inovacijų institutas, J. Lelevelio g. 4-506, LT-01102 Vilnius
El. paštas egle.vileikiene@vrm.lt

LAIMA NEVINSKAITĖ

VšĮ Socialinių inovacijų institutas, J. Lelevelio g. 4-506, LT-01102 Vilnius
Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
El. paštas laima.nevinskaite@sociolingvisika.lt

INGRIDA GEČIENĖ

Lietuvos socialinių tyrimų centras, A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius
El. paštas ingrida.gecieni@lstc.lt

Straipsnyje, remiantis žmogaus saugumo teorija ir empirinio tyrimo duomenimis, tiriama subjektyvus Lietuvos gyventojų saugumo suvokimas, saugumo grėsmių svarbumo hierarchija ir dinamika. Straipsnyje analizuojamas gyventojų saugumo suvokimas artimiausioje aplinkoje, gyvenamojoje vietovėje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje (ES) ir pasaulyje bei įvertinamos tikimybės, kad tam tikros grėsmės saugumui keliančios situacijos gali įvykti realiai. Atskleidžiama, kad svarbiausi veiksniai, turintys įtakos subjektyviam saugumui, yra amžius, šeimos finansinė padėtis ir požiūris į sovietmetį.

Raktažodžiai: žmogaus saugumas, subjektyvus saugumas, grėsmės saugumui

---

ĮVADAS

Saugumas kaip mokslinio tyrimo objektas domina įvairių socialinių ir humanitarinių mokslų atstovus – politologus, kriminologus, psichologus, sociologus, filosofus, istorikus, ekonomistus ir kt. Saugumo apibrėžimas priklauso nuo teorinės perspektyvos, kurią lemia konkreti disciplina. Vis dėlto saugumo tyrimuose vis populiariesnis tarpdisciplininis požiūris. Jo atsiradimui didelės reikšmės turėjo po Šaltojo karo susiformavusi žmogaus saugumo (*Human Security*) teorija, pagrindiniu saugumo objektu laikanti ne valstybes, o individus. Ši teorija itin išplečia saugumo

grėsmių sampratą. Pavojus saugumui nebėra siejamas vien tik su karu, bet apima platų pavojų sąrašą: gamtines ir žmogaus sukeltas katastrofas, epidemijų keliamus pavojus, tarptautinį nusikalstamumą, kibernetines atakas, terorizmą, autoritarinių režimų keliamą grėsmę individams, žmogaus teisių pažeidimus, saugumą gatvėje, socialines garantijas darbe ir t. t. Kintant grėsmių suvokimui, plečiasi ir saugumo tyrinėjimų kryptys; jos apima tokias temas kaip prekyba žmonėmis, ekologinis saugumas, pokolonijinis saugumas, energetinis saugumas ir t. t.

Lietuvoje mokslinių tyrimų, besireimančių žmogaus saugumo teorija, nėra gausu, o pati teorija nėra paplitusi. Taip pat retai vartojamos objektyvaus ir subjektyvaus saugumo sąvokos, kurios sunkiai skinasi kelią į šiuolaikinius lietuvių autorių saugumo studijų tekstus.

Iki šiol Lietuvoje daugiausia dėmesio skirta viešojo saugumo suvokimo tyrimams (Dobryninas, Gaidys 2004; Vileikienė 2010, 2016a, 2016b; Dobryninas ir kt. 2012). Kiek mažiau tyrinėti ekologinio ir technologinio saugumo (Rinkevičius 2002; Balžekienė ir kt. 2009; Balžekienė 2009), energetinio saugumo (Baločkaitė, Rinkevičius 2005, 2009; Leonavičius, Genys 2011) ir karinio saugumo (Janušauskienė, Novagrockienė 2002; Gečienė 2015; Vileikienė, Janušauskienė 2016) suvokimo klausimai.

Šiuo straipsniu siekiama išplėsti ir praturtinti Lietuvoje naudojamų saugumo studijų teorijų ratą ir sąvokų spektrą, atkreipti dėmesį į subjektyvų saugumą. Straipsnyje pristatomi 2016 m. Lietuvos gyventojų reprezentatyvios kiekybinės apklausos apie subjektyvų saugumą duomenys. Apklausą pagal autorių parengtą klausimyną 2016 m. vasario 17–28 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“. Individualių interviu būdu apklausti 1009 vyresni nei 18 metų gyventojai. Naudota daugiapakopė stratifikuota tikimybinė atranka.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas – išanalizuoti Lietuvos gyventojų subjektyvaus saugumo suvokimą, suprantamų grėsmių saugumui svarbos hierarchiją, nustatyti grėsmių suvokimą lemiančius veiksnius. Taip pat siekiama įvertinti, kiek ankstesnių Lietuvoje ir užsienyje atliktų tyrimų apie subjektyvų saugumą rezultatai yra palyginami su šiame straipsnyje pristatomo tyrimo duomenimis.

ŽMOGAUS SAUGUMO SAMPRATA

Pasibaigus Šaltajam karui susiformavo nauja teorija, pagrindiniu saugumo objektu laikanti ne valstybes, o individus ir perkelti akcentą nuo nacionalinių valstybių bei karo saugumo į individų, jų teises ir kasdienį gyvenimą. Ši teorija žinoma žmogaus saugumo (*Human Security*) teorijos vardu.

Žmogaus saugumo sąvoka pirmą kartą paminėta 1994 m. Jungtinių Tautų (JT) „Žmogaus raidos ataskaitoje“. Joje teigiama, kad žmogaus saugumas yra ne gynybinė, bet preventyvi koncepcija ir apima tokius dalykus kaip „saugumas nuo ligos, alkio, nedarbo, nusikalstamumo, socialinių konfliktų, politinės priespaudos ir gamtinių nelaimių“ (Human Development Report 1994: 22). Žmogaus saugumas yra alternatyva saugumui kaip tarpvalstybinių santykių objektui bei karui kaip esminei saugumo grėsei. Žmogaus saugumo teorija atsisako „grynos valstybe paremtos karinio ir teritorinio saugumo sampratos“ (Hudson et al. 2013: 25) ir teigia, kad svarbiausi saugumo objektai yra individai, o ne nacionalinės valstybės (Tadjbakhsh, Chenoy 2007; Brauch 2011). Ji taip pat praplečia vidinių (kylančių šalies viduje) ir išorinių (kylančių už šalies ribų) grėsmių suvokimą, pabrėždama, kad šiuolaikinės grėsmės „vis mažiau siejamos su lengvai identifikuojamais priešais, ir žmonės nebūtinai yra saugūs gyvendami saugioje valstybėje“ (Hamil cit. Hudson et al. 2013: 25). Viena iš tokių naujų grėsmių yra tarptautinis terorizmas.

Vis dėlto tokia plati saugumo samprata kritikuojama. Teigiama, kad žmogaus saugumas per daug miglotas ir nekonkretus (Hudson et al. 2013: 26), kad dėl neaiškių apibrėžimo ribų

„sunku suprasti, kur baigiasi žmogaus teisės ir raidos klausimai ir prasideda žmogaus saugumas“ (Ten pat). Požiūris taip pat buvo kritikuojamas dėl to, kad „nukreipė dėmesį ir išteklius nuo konvencinių saugumo klausimų“ (Paris 2001: 88), t. y. nuo tarptautinio saugumo. Nepaisant kritikos, žmogaus saugumo teorija teikia stiprią alternatyvą nacionalinės valstybės saugumu paremtiems požiūriams bei tebėra svarbus JT, ES ir atskirų valstybių politikos akcentas.

OBJEKTYVUS IR SUBJEKTYVUS SAUGUMAS

Subjektyvus saugumas – tai saugumo jausmas, paremtas subjektyviu situacijos suvokimu (Buzan 2009: 50). Objektivyvus saugumas, priešingai, reiškia buvimą saugiam ir „apsaugotam nuo pavojaus“ (Ten pat: 50). Subjektyvus ir objektivyvus saugumas nėra tapatūs, kadangi subjektyvus saugumo jausmas nebūtinai susijęs su tikroju buvimu saugiam (Ten pat: 50). Kitaip tariant, žmogus gali jaustis saugus objektyviai nesaugioje situacijoje ir nesaugus – objektyviai saugioje.

Subjektyvaus saugumo tyrimai yra reikšminga šiuolaikinių empirinių tyrimų kryptis. Šių tyrimų objektas – saugumo jausmas, subjektyviai konstruojamas tam tikrų reiškinų ir situacijų atžvilgiu. Tiriamas įvairių grėsmių subjektyvus suvokimas ir vertinimas. Pvz., JAV dažni tyrimai, kuriuose nagrinėjamas subjektyvus branduolinio karo bei terorizmo grėsmių suvokimas (Davis, Silver 2004; Jenkins-Smith 2006; Herron, Jenkins-Smith 2014); požiūris į energetinį ir aplinkosauginį saugumą (Herron, Jenkins-Smith 2007); į saugumo politiką (Jenkins-Smith 2006); grėsmių suvokimo įtaka viešajai politikai (Huddy, Feldman, Weber 2007). Karinių grėsmių ir nacionalinio saugumo subjektyvų suvokimą išsamiai tiria Izraelio mokslininkai (Asher 1995, 2003; Kimhi, Chamai 2006a, 2006b). Europoje taip pat tiriamas požiūris į nacionalinę saugumo politiką ir gynybą (Saar Poll OÜ 2014), migracijos kaip grėsmės saugumui reiškinys (Bourbeau 2011; Lahav, Courtemanche 2012), tačiau požiūris į migraciją kaip grėsmę saugumui vertinamas nevienareikšmiškai ir yra kritikuojamas kaip neetiškas ir politizuotas (Huysmans 2002).

Permainos saugumo studijų teorijoje turėjo įtakos ir tarptautinių empirinių tyrimų klausimų turiniui, kadangi suprasta, kaip svarbu tirti grėsmių ir rizikų suvokimą (Inglehart, Norris 2012). Pvz., nuo 2010 m. Pasaulio vertybių tyrime matuojamas žmogaus saugumo suvokimas, buvo sudaryti skirtingų šalių saugumo indeksai (Diez-Nicolas 2015). Plataus požiūrio į saugumą laikomasi ir Eurobarometro apklausose, tiriančiose europiečių požiūrį į saugumą ir įtraukiančiose įvairius saugumo lygmenis bei įvairaus pobūdžio grėsmes.

SUBJEKTYVUS SAUGUMO SUVOKIMAS

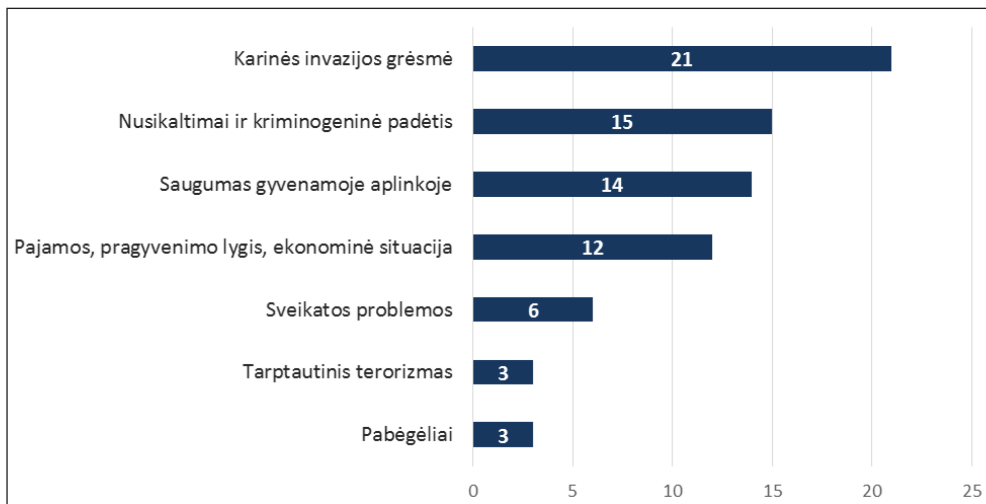
Kaip rodo tyrimo duomenys, 2016 m. pradžioje 39 % respondentų teigė esą saugūs. Palyginus su prieš pusantro dešimtmečio darytų apklausų duomenimis, matome, kad saugiai besijaučiančių žmonių dalis išaugo dvigubai: pvz., 1999 m. 18 % respondentų teigė esą saugūs, 2002 m. – 20 % (Janušauskienė, Novagrodskienė 2003: 301). Galima teigti, kad saugumo suvokimas per pastaruosius penkiolika metų pasikeitė dėl pagerėjusios kriminogeninės situacijos ir teisės saugos institucijų veiklos vertinimo, nes per šį laikotarpį pastebimai sumažėjo smurtinių nusikaltimų, išaugo nusikaltimų išaiškinamumas ir pasitikėjimas policija (Vileikienė 2016a).

Tyrimo metu domėtasi, ar gyventojai jaučiasi saugūs savo artimiausioje aplinkoje, gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, ES ir pasaulyje. Visiškai ir greičiau saugiai savo artimiausioje aplinkoje jaučiasi 91 % respondentų, savo gyvenamojoje aplinkoje – 82 %, Lietuvoje – 63 %, ES – jau tik 45 %, o pasaulyje – vos 32 %. Tikėtina, kad kuo vertinama aplinka tolimesnė, tuo labiau asmens saugumo jausmas siejamas ne tiek su realiomis, kiek su įsivaizduojamomis grėsmėmis, apie kurias dažniausiai informacija gaunama iš žiniasklaidos. Siekiant iširti spontanišką grėsmių suvokimą, klausimyno pradžioje atviru klausimu buvo prašoma nurodyti, apie ką respondentai

pirmiausia pagalvoja, kai jų klausiama, ar jie / jos jaučiasi saugūs. Sugrupavus atsakymus paaiškėjo, kad Rusijos karinės invazijos grėsmė 2016 m. buvo suvokiama kaip pati didžiausia asmeniui saugumui – taip manė 21 % respondentų*. Paklausus apie jausmus Rusijos atžvilgiu, 15 % respondentų teigė bijantys agresyvios šios šalies politikos. Kitos respondentų įvardytos grėsmės buvo nusikaltimai ir kriminogeninė padėtis (15 %), saugumas gyvenamoje aplinkoje (14 %), pragyvenimo lygis ir ekonominė situacija (12 %), sveikatos problemos (6 %), pabėgėlių krizė ir tarptautinis terorizmas (po 3 %). Taigi, respondentai minėjo tiek vidines (kylančias šalies viduje), tiek išorines (kylančias už šalies ribų) grėsmes (1 pav.).

Palyginus su 2002 m. Lietuvoje atliktos apklausos duomenimis, matomas akivaizdus grėsmių vertinimo pasikeitimas. 2002 m. nacionalinio saugumo problemą įvardijo tik 1 % respondentų, o didžiausios grėsmės buvo visų pirma socialinės ir ekonominės – nesaugi gyvenamoji aplinka, nusikalstamumo lygis, bloga ekonominė padėtis, nerimas dėl kainų kilimo, sveikatos problemos ir pan. (Janušauskienė, Novagrodskienė 2003: 301–302).

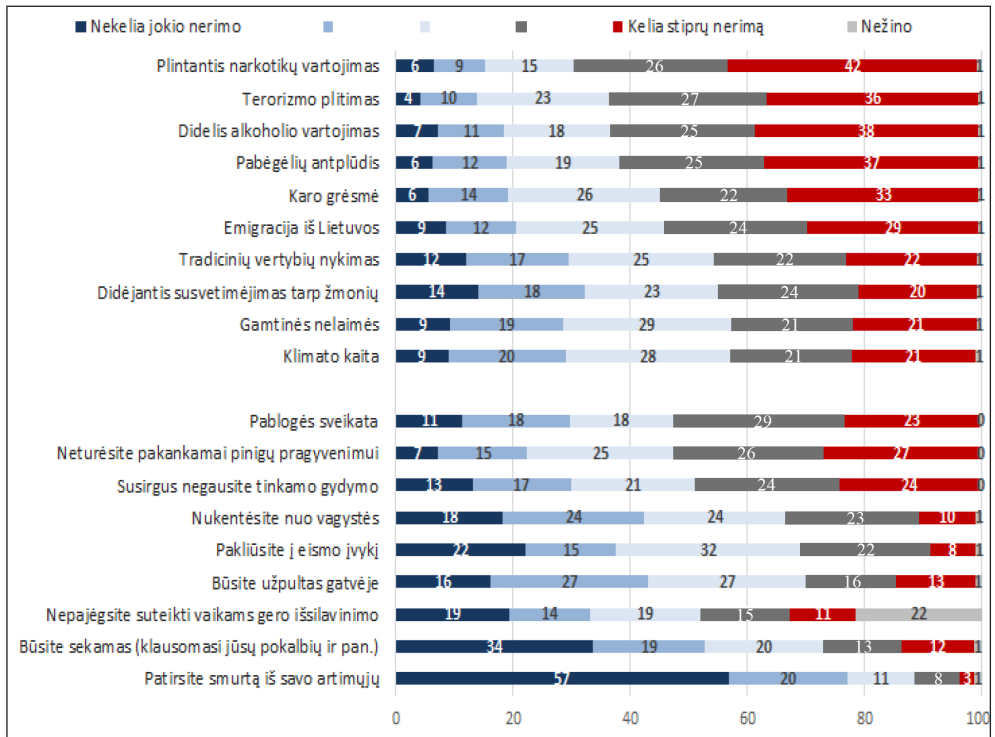
Respondentams buvo užduoti ir uždari klausimai apie grėsmes, dėl kurių jie labiausiai nerimauja (2 pav.). Duomenys suskirstyti į dvi grupes: diagramos viršuje parodytos tolimesnės grėsmės asmeniui, apačioje – artimesnės. Išanalizavus šiuos duomenis matome šiek tiek kitokį suvokiamų grėsmių svarbumo pasiskirstymą. Pačiomis svarbiausiomis įvardijamos dvi

1 pav. Lietuvos gyventojų spontaniškai suvokiamos grėsmės asmeniui saugumui, % (atviras klausimas: „Jeigu paklaustumė, ar Jūs jaučiatės saugiai, apie ką pirmiausia pagalvotumėte?“)*

* Kiti grafike nepateikti atsakymai: 6 % neišsakė savo nuomonės; 6 % teigė visų pirma galvojantys apie save ir savo šeimą; 5 % teigė jaučiasi saugūs; likusieji pateikė labai skirtingus pavienius atsakymus (pvz., gaisras, santykiai su partneriu, žmogaus teisės ir kt.)

* Spontaniškiems respondentų atsakymams galėjo turėti įtakos tai, kad šis klausimas anketoje buvo pats pirmas, o pristatydami tyrimą apklausos atlikėjai galėjo paminėti, kad šalia kitų klausimų tiriama ir Rusijos keliamos grėsmės suvokimas, tai galėjo turėti įtakos tyrimo rezultatams. Autorės rekomenduoja šiuos duomenis interpretuoti atsargiai.

2 pav. Jaučiamas nerimas dėl asmeninio saugumo, % („Toliau išvardysiu dar keletą dalykų, kurie kai kuriems žmonėms gali kelti nerimą. Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – nekalia jokio nerimo, o 5 – kelia stiprų nerimą. Ar Jums kelia nerimą...?“)

problemos – tai plintantis narkotikų ir alkoholio vartojimas, kuris gali būti laikomas dalies kitų grėsmių, pavyzdžiui, smurtinių nusikaltimų, vagysčių ir pan. priežastimi. Taip pat labai svarbiomis įvardijamos išorinės grėsmės (terorizmo, pabėgėlių krizės ir karo). Toliau rikiuojasi vidinės grėsmės (emigracija, prastas gyvenimo lygis, sveikatos problemos), ekologinės problemos (gamtinės nelaimės ir klimato kaita), visuomenės vertybių kaita ir viešojo saugumo problemos (saugumas gatvėje, nusikaltimai).

Grėsmių suvokimas gerokai skiriasi, kai klausiama apie Lietuvą ir ES. Respondentai buvo paprašyti įvertinti saugumo problemų svarbą (lentelė). Problemas parinktos remiantis „Žmogaus raidos ataskaitoje“ suformuluotomis septyniomis žmogaus saugumo sritimis (ekonominis, maisto, sveikatos, aplinkos, asmeninis, bendruomenės ir politinis saugumas) (Human Development Report 1994: 23–32) bei B. Buzano išskirtomis ir sukonkretintomis penkiomis saugumo sritimis (karinė, politinė, ekonominė, socialinė ir ekologinė) (1997: 60), kiekvienoje iš jų įvardijama keletas problemų.

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad svarbiausiomis Lietuvos saugumo problemomis respondentai laiko vidines socialines ir ekonomines problemas: emigraciją, nedarbą, nusikaltamumą, blogą ekonominę situaciją ir energetinio saugumo užtikrinimą. ES dažniau priskiriamos išorinės saugumo problemos, susijusios su išorės sienų apsauga, kurios nors ES šalies

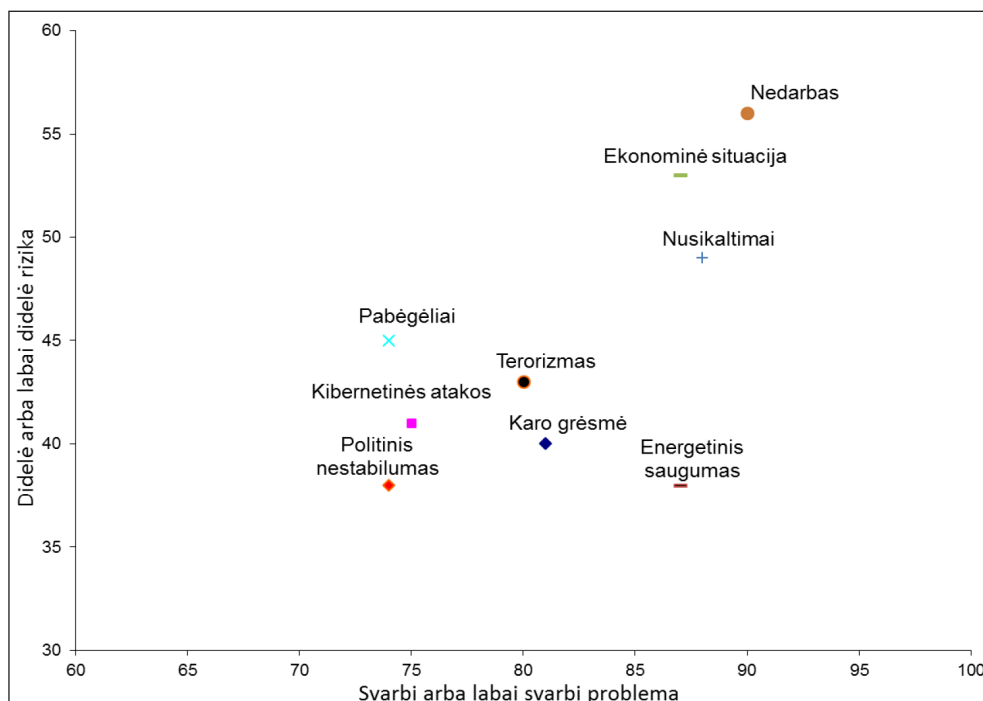
Lentelė. **Svarbiausios saugumo problemos Lietuvoje ir ES, %** („Pasulyje susiduriama su daugeliu įvairių problemų. Toliau išvardysiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra: labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai, ...Europos Sąjungai“)

	Lietuvoje	ES
1. Emigracija	90	78
2. Nedarbas	90	85
3. Nusikalstamumas	88	88
4. Energetinis saugumas	87	89
5. Bloga ekonominė situacija	87	87
6. Skurdas ir diskriminacija	85	79
7. Alkoholizmas	84	74
8. Išorės sienų apsauga	84	90
9. Kurios nors iš ES šalių karinis užpuolimas	81	93
10. Terorizmas	80	93
11. Euro zonos subyrėjimas	79	91
12. Sveikatos problemos, pvz., epidemijos, užkrečiamos ligos	79	83
13. Žmogaus sukeltos nelaimės, pvz., atominės elektrinės avarijos, naftos išsiliejimas	76	83
14. Visuomenės sąmoningumo ir patriotiškumo trūkumas	76	76
15. Didelio masto kibernetinės atakos	75	87
16. Pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos	74	92
17. Hibridinis karas	74	86
18. Politinis nestabilumas	74	85
19. Klimato kaita ir užterštumas	72	83
20. Kariniai konfliktai už ES sienų	68	87
21. Stichinės nelaimės, pvz., potvyniai, sausros, žemės drebėjimai	65	81

kariniu užpuolimu, terorizmu ir pabėgėliais. Išorinės problemos Lietuvai taip pat svarbios, nors jų suvokiama svarba kiek mažesnė. Paklausti, pvz., apie kurios nors iš ES šalių karinio užpuolimo ar terorizmo problemos aktualumą Lietuvai, apie 80 % respondentų teigė, kad šios problemos yra labai svarbios arba svarbios. Pabėgėlių problema taip pat vertinama kaip labai svarbi arba svarbi Lietuvai – tokios nuomonės buvo 74 % respondentų.

Respondentai suvokia, kad Lietuva nėra izoliuota ir tai, kas vyksta kurioje nors ES šalyje ar kitur, gali įvykti ir Lietuvoje. 2016 m. vasarį, kai vyko apklausa, buvo plačiai informuojama apie Ukrainos įvykius, neseniai buvo įvykę teroristiniai išpuoliai Paryžiuje (2015 m. lapkritį, 129 žmonės žuvo ir daugiau nei 300 buvo sužeisti). Lietuvos žiniasklaidoje buvo daug kalbama apie jaunų pabėgėlių sukeltus incidentus Vokietijoje (Kelne sutinkant 2016-uosius) bei Švedijoje.

Vis dėlto nedarbo, ekonominės situacijos ir nusikaltimų grėsmės yra daug realesnės ir kartu kiek svarbesnės nei išorinės, kurios suvokiamos kaip labai svarbios, bet nelabai tikėtinos Lietuvoje. Kuo didesnė suvokiama rizika, tuo ir saugumo problema atrodo didesnė (3 pav.).

3 pav. Sąsaja: saugumo problemų suvokiama svarba ir saugumo problemų suvokiamas tikėtinumas Lietuvoje*

* Horizontaliai pateiktos reikšmės apie problemos svarbą (respondentų dalis %, kurie mano, kad konkreti problema Lietuvoje labai svarbi ir greičiau svarbi). Vertikaliai pateiktos reikšmės apie problemos tikimybę (respondentų dalis %, kurie mano, jog labai didelė ar didelė rizika, kad Lietuvoje bus tam tikra problema).

GRĖSMIŲ SUVOKIMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Ištyrus grėsmių suvokimui įtaką darančius veiksnius, buvo išskirtos dvi grupės – sociodemografiniai veiksniai ir požiūris į demokratiją, stiprų lyderį ir sovietmetį. Du stipriausi, statistiškai reikšmingai koreliuojantys su grėsmių suvokimu veiksniai yra amžius ir šeimos finansinė padėtis. Kuo vyresni respondentai ir blogesnė šeimos finansinė padėtis, tuo labiau nerimaujama dėl sveikatos, tinkamo gydymo, pinigų pragyvenimui, didėjančio susvetimėjimo ir tradicinių vertybių nykimo, alkoholio ir narkotikų vartojimo, emigracijos, terorizmo, pabėgėlių ir karo grėsmės. Lytis buvo svarbus veiksnys tik vagystės ir užpuolimo gatvėje bei alkoholizmo atvejais – dėl šių grėsmių moterys (38 %) nerimavo labiau nei vyrai (27 %). Tautybė buvo svarbi tik dėl karo grėsmės – labiausiai dėl šios grėsmės nerimavo lietuviai (57 %), kiek mažiau lenkai (47 %) ir mažiausiai – rusai (36 %).

Sovietmečio vertinimas taip pat statistiškai svarbus. Respondentai, pritarę teiginiui, kad sovietiniais laikais Lietuvoje gyventi buvo geriau, labiau nerimavo tiek dėl vidinių, tiek dėl išorinių veiksnių: sveikatos ir gydymo galimybių, užpuolimo gatvėje, pinigų pragyvenimui, didėjančio susvetimėjimo ir tradicijų nykimo, alkoholio ir narkotikų vartojimo, emigracijos, terorizmo, pabėgėlių ir gamtinių nelaimių. Požiūrio į demokratiją veiksnys buvo svarbus tik nerimui dėl pinigų pragyvenimui ir karo grėsmei: tie respondentai, kurie pritarė teiginiui,

kad demokratinėje sistemoje tikriausiai yra trūkumų, tačiau ji yra geresnė už kitas valdymo formas, labiau nerimavo dėl karo grėsmės, o tie, kurie nepritarė šiam teiginiui, labiau nerimavo, kad neturės pakankamai pinigų pragyvenimui. Pritariantys, kad būtų gerai atsisakyti Seimo ir rinkimų bei turėti stiprų lyderį, galintį greitai viską spręsti, taip pat labiau nerimavo dėl pinigų pragyvenimui.

Grėsmių suvokimui didžiausią įtaką turėjo trys veiksniai: amžius, šeimos finansinė padėtis ir požiūris į sovietmetį. Kita vertus, šių veiksnių koreliacinė analizė patvirtina, kad ir patys šie veiksniai tarpusavyje glaudžiai susiję: blogesnės materialinės padėties respondentai – tai dažniau vyresni respondentai, maną, kad sovietmečiu gyventi buvo geriau bei neišvengiamai vertinantys demokratiją.

IŠVADOS

Tyrimo rezultatai patvirtina, kad žmonių suvokiamas saugumas apima daug grėsmių: tiek tarpautinių saugumą, tiek kitas žmogaus saugumo teorijos aprašomas kasdienio gyvenimo grėsmes. Respondentai saugiausiai jaučiasi savo artimiausioje aplinkoje – kuomet vertinama aplinka labiau nutolusi nuo kasdienės artimosios, tuo didesnis įvardijamas nesaugumo jausmas.

Didžiausią įtaką subjektyviam saugumui turi trys veiksniai: amžius, šeimos finansinė padėtis ir sovietmečio vertinimas. Tai atskleidžia socioekonominės nelygybės įtaką saugumo suvokimui: vyresni ir mažiau pasiturintys gyventojai patiria daugiau nerimo dėl vidinių socialinių, ekonominių, gamtinių grėsmių ir dėl išorinių grėsmių: pabėgėlių, terorizmo, karo. Galima teigti, kad šios grupės patiriamas netikrumas susijęs su jų požiūriu į sovietmetį ir demokratiją šalyje. Taigi galima sutikti, kad subjektyvus saugumo suvokimas yra svarbi žmonių jausmų, vertybių, požiūrių ir elgesio priežastis, turinti reikšmingas socialines pasekmes (Inglehart, Norris 2012: 17).

PADEKA

Straipsnis parengtas vykdant projektą „Subjektyvus saugumas kintančiame geopolitiniame kontekste: ypatumai, formuojantys veiksniai ir individų kuriamos strategijos“ (vykdo Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos institutas ir Socialinių inovacijų institutas, vadovė Diana Janušauskienė, remia Lietuvos mokslo taryba, sutarties Nr. GER-004/2015)

Gauta 2017 01 11
Priimta 2017 04 10

Literatūra

1. Asher, A. 2003. *Israeli Public Opinion on National Security 1999*. Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies. Internetinė prieiga: [http://www.inss.org.il/uploadimages/Import/\(FILE\)1190276735.pdf](http://www.inss.org.il/uploadimages/Import/(FILE)1190276735.pdf) [žiūrėta 2016 06 20].
2. Asher, A. 1995. *Security Threatened: Surveying Israeli Opinion on Peace and War*. Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies, Tel Aviv University; Cambridge: Cambridge University Press.
3. Baločkaitė, R.; Rinkevičius, L. 2009. „Branduolinės energetikos diskursai Lietuvos žiniasklaidoje ir viešojoje nuomonėje: nuostatų takoskyros ir „kalbančiųjų klasės“ formavimasis rizikos visuomenėje“, *Filosofija. Sociologija* 20(4): 259–270.
4. Baločkaitė, R.; Rinkevičius, L. 2005. „The Impact of Nuclear Risks on Shaping the Soviet Modernity and Governance: The Case of Nuclear Power Plants in Chernobyl and Ignalina“, *Social Sciences / Socialiniai mokslai* 3(49): 7–18.
5. Balžekienė, A.; Butkevičienė, E.; Rinkevičius, L.; Gaidys, V. 2009. „Ekologinių ir technologinių rizikų suvokimas: Lietuvos visuomenės požiūriai ir nuostatos“, *Filosofija. Sociologija* 20(4): 237–249.

6. Balžekienė, A. 2009. „Rizikos suvokimas: sociologinė konceptualizacija ir visuomenės nuomonės tyrimo metodologinės prielaidos“, *Filosofija. Sociologija* 20(4): 217–226.
7. Bourbeau, P. 2011. *The Securitization of Migration: A Study of Movement and Order*. London and New York: Routledge.
8. Brauch, H. G. 2011. “Concepts of Security: Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks”, in *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security*. Hexagon Series on Human 61 and Environmental Security and Peace Vol. 5, eds. H. G. Brauch et al. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 61–106.
9. Buzan, B. 2009. *People, States and Fair. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Essex: ECPR Press.
10. Davis, D. W.; Silver, B. D. 2004. “Civil Liberties vs. Security: Public Opinion in the Context of the Terrorist Attacks on America”, *American Journal of Political Science* 48(1): 28–46.
11. Diez-Nicolas, J. 2015. *The Perception of Security in an International Comparative Perspective*. Elcano Royal Institute Working Paper No. 16. Prieiga per internetą: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/wp16-2015-dieznicolas-perception-security-international-comparative-perspective [žiūrėta 2017 01 10].
12. Dobryninas, A.; Gaidys, V. 2004. *Ar saugi Lietuvos visuomenė? Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą*. Vilnius: JTVP.
13. Dobryninas, A.; Drakšienė, A.; Gaidys, V.; Vileikienė, E.; Žilinskienė, L. 2012. *Pasitikėjimo Lietuvos teisėsauka profiliai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
14. Eurobarometer. 2015. *Special Eurobarometer 432 “Europeans’ Attitudes Towards Security”*: Report. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_432_en.pdf [žiūrėta 2016 09 10].
15. Gečienė I. 2015. „Lietuvos gyventojų subjektyvus saugumo suvokimas išorinių grėsmių kontekste“, *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas* 6(1): 55–69.
16. Herron, K. G.; Jenkins-Smith, H. C. 2014. “Public Perspectives on Nuclear Security”, *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy* 5(2): 109–133.
17. Hudson, N. F.; Kreidenweis, A.; Carpenter, C. 2013. “Human Security”, in *Critical Approaches to Security*, ed. L. J. Shepherd. London and New York: Routledge, 24–36.
18. Huddy, L.; Feldman, S.; Weber, C. 2007. “The Political Consequences of Perceived Threat and Felt Insecurity”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 614: 131–153.
19. *Human Development Report*. 1994. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). New York and Oxford: Oxford University Press. Prieiga per internetą: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf [žiūrėta 2016 05 25].
20. Huysmans, J. 2002. “Defining Social Constructivism in Security Studies: The Normative Dilemma of Writing Security”, *Alternatives* 27(Special Issue): 41–62.
21. Inglehart, R. F.; Norris, P. 2012. “The Four Horsemen of the Apocalypse: Understanding Human Security”, *Scandinavian Political Studies* 35(1): 71–96.
22. Janušauskienė, D.; Novagrockienė, J. 2002. “Perception of Security Issues by Lithuanian Population”, *Lithuanian Annual Strategic Review* 1: 297–319.
23. Jenkins-Smith, H. C. 2006. *Critical Masses and Critical Choices: Evolving Public Opinion on Nuclear Weapons, Terrorism, and Security*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
24. Kimhi, S.; Chamai, M. 2006a. “Are Women at Higher Risk than Men? Gender differences among teenagers and adults in their response to threat of war and terror”, *Women & Health* 43(3): 1–19.
25. Kimhi, S.; Chamai, M. 2006b. “Exposure to Threat of War and Terror, Political Attitudes, Stress, and Life Satisfaction among Teenagers in Israel”, *Journal of Adolescence* 29: 165–176.
26. Lahav, G.; Courtemanche, M. 2012. “The Ideological Effects of Framing Threat on Immigration and Civil Liberties”, *Political Behavior* 34(3): 1–29.
27. Leonavičius, V.; Genys, D. 2011. „Energetinio saugumo sociologija ir rizikos visuomenė“, *Filosofija. Sociologija* 22(4): 394–404.
28. Paris, R. 2001. “Paradigm Shift or Hot Air?”, *International Security* 26(2): 87–102.
29. Rinkevičius, L. 2002. „Rizikos bei dvigubos rizikos visuomenės teorija ir jos taikymas sociologinei Lietuvos visuomenės raidos diagnostikai“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 2(9): 108–115.
30. Saar Poll OÜ. 2014. *Public Opinion and National Defence*. Ordered by: Ministry of Defence of Estonia. Prieiga per internetą: http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_and_national_defence_2014_march.pdf [žiūrėta 2016 06 20].

31. Tadjbakhsh, S.; Chenoy, A. M. 2007. *Human Security: Concepts and Implications*. London and New York: Routledge.
32. Vileikienė, E. 2010. „Viešojo saugumo problemos Lietuvos ir Europos Sąjungos kontekste“, iš *Socialiniai pokyčiai Eurointegracijos procese 2*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 123–134.
33. Vileikienė, E. 2016a. *Ataskaita apie viešojo saugumo būklę Lietuvoje 2005–2015 m.* 1–57. Prieiga per internetą: http://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Viesojo_saugumo_ataskaita_2005–2015.pdf [žiūrėta 2016 10 015].
34. Vileikienė, E. 2016b. *Lietuvos gyventojų nuomonė apie teisės saugą ir viešojo saugumo būklės vertinimas*. 1–17. Prieiga per internetą: http://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Tyrimai/Gyventoju_apklausa_2015_pristatymas.pdf [žiūrėta 2016 09 02].
35. Vileikienė, E.; Janušauskienė, D. 2016. “Subjective Security in a Volatile Geopolitical Situation”, *Journal on Baltic Security* 2(2): 109–143.

DIANA JANUŠAUSKIENĖ, EGLĖ VILEIKIENĖ, LAIMA NEVINSKAITĖ,
INGRIDA GEČIENĖ

Subjective Perception of Security Threats in Lithuania: Do People Feel Safe?

Summary

This article presents findings of the research project “Subjective Security in a Volatile Geopolitical Context: Traits, Factors and Individual Strategies”, funded by the Research Council of Lithuania. The article draws on the theory of Human Security and analyses the hierarchy and dynamics of perceived threats; perceived security in immediate surroundings, community, Lithuania, the European Union and the world; and also perceptions of particular threatening situations in Lithuania. Perceptions of security in Lithuania depend on the variables such as age, financial situation, as well as attitudes towards the Soviet past and democracy.

Keywords: subjective security, human security, security threats